

РІЗНИЧЕНКО Олекса Сергійович (справжнє — Різників; 24. 02. 1937, м. Єнакієве, нині Горлівського р-ну Донецької обл.) — письменник, мовознавець, громадський діяч. Член НСПУ (1990). Премії імені П. Тичини (1995), імені К. Паустовського (1999), імені Т. Мельничука (2004), імені С. Олійника, імені Б. Грінченка (обидві — 2011), імені Я. Дорошенка (2015), імені Т. Осьмачки (2016), імені Л. Череватенка (2017), імені Ю. Горліса-Горського (2018), імені Є. Маланюка (2019). Повний кавалер ордена «За заслуги» (2005, 2009, 2018). Закінчив Одеське театральне художньо-технічне училище (1958) та філологічний факультет Одеського університету (1968). У 1948 сім'я Р. переїхала до м. Первомайськ Миколаївської обл., де він від 1952 відвідував літературну студію при місцевій газеті «Прибузький комунар», в якій того ж року дебютував добіркою віршів. Восени 1959 заарештований, за звинуваченням в антирадянській діяльності засуджений до 1,5 р. ув'язнення. Покарання відбував у Мордовії (РФ). Після звільнення працював електриком у Первомайську. Від 1963 — в Одесі. 1964—67 — літпрацівник багатотиражки «Одеський політехнік». Деякий час працював на Одеській телестудії, звідки був звільнений з ідеологічних міркувань. 1969 в одеському видавництві «Маяк» мала вийти запланована книжка віршів Р. «Вибухає весна», однак **І. Дузь** подав негативну рецензію і з нею зволікали до чергового ув'язнення автора. Вдруге заарештований 11 жовтня 1971 за сфабрикованою справою трьох т. зв. націоналістів О. Притики, **Н. Строкатої-Караванської** та Р., 19 травня 1972 засуджений до 5,5 р. таборів суворого режиму. Термін відбував у таборі ВС-389/36 (с-

ще Кучино Пермської обл., РФ). Про це опублікував статтю «Я винен тим, що українець» у журналі «Україна» (1990, № 36, 37; передрукована у збірці віршів «Терновий вогонь», К., 1993). Після звільнення 1977 повернувся до Первомайська. Реабілітований 1991. Не друкували 20 р., навіть у районній газеті; у часи «перебудови» почав активно публікувати свої твори. 1990—95 — власкор миколаївської обласної газети «Радянське Прибузжя». Від 1995 — в Одесі. Очолював літературну студію «Гарт» міського Палацу дитячої творчості (від 1998). Наприкінці 1980-х рр. брав участь в організації Народного руху України, Товариства української мови імені Т. Шевченка (згодом — «Просвіта», певний час був головою її Одеської обласної організації). 1997 увійшов до керівництва Всеукраїнського «Меморіалу» імені В. Стуса, директор музею репресованих «Не дати забуття». Вірші Р. вражають філософською глибиною, емоційністю, алегоричністю, новаторським пошуком форм і ритмів. Автор понад 100 сонетів на дві рими, що склали цикл «Двострунне грало», і влучних афористичних мініатюр; публіцистичних статей у часописах «Зона», «Березіль», «Сучасність», «Київ», «Кур'єр Кривбасу» та ін. Уклав «Одноримки: Словник омонімів та схожословів» (2001; 2011), «Складівниця української мови: Словник складів» (2003), «Словогрона українські: Стислий кореневий словник» (8 вип., 2018—20) тощо. Зібрав і упорядкував словник голодомору «Їдло 33-го» (2003), упорядник видань «Донька Одеси: Ніна Строката в документах і спогадах» (2005), «Одеська хвиля: Документи, твори, спогади в'язнів сумління» (2006—10, співавт.; усі — Одеса).

Основні твори

Озон: Вірші. О., 1990; Наодинці з Богом: Поезії. Бровари; Х., 1998; З людей. Повісті, оповідання, п'єси. Дрогобич, 2000; Промінь з Одеси: Поема. Документи. Спогади про шістдесяті роки в Одесі і про Ніну Строкату-Караванську. О., 2000; Двострунне грало: Сонети. О., 2002; Спадщина тисячоліть. Чим українська мова багатша за інші? О., 2001; Х., 2002; Т., 2011; Іллейко, з Богатурейко: Епічна поема. О., 2004; Т., 2012; Сміх на гаку. О., 2005; Бран: Містерія. О., 2006; Промінь з Одеси: Поема. О., 2006; К., 2016; Озон-2: Поезії. О., 2006; Маюнелла: (повість з шухляди, писана в 1968—1969 рр., відновлена 2014 р.). Врадіївка, 2014; 2018; Мікровсесвіт: Гуморески-химерески. Врадіївка, 2018; Хлопці, які відкрили наготу короля: спогади в'язня сумління. Врадіївка, 2019.

Рекомендована література

1. Конак С. На межі болю, волі, щастя... Нотатки до книги поезій Олекси Різниченка «Наодинці з Богом» // Чорномор. новини. 1998, 29 груд.;
2. Волощак М. Скарби Олекси Різниченка // Шлях перемоги. 2002, 8 серп.;
3. Молчанова І. Слово свяtilo честь і свободу // Київ. 2005. № 11;
4. «Я винен тим, що українець»: Інтерв'ю Юрія Зайцева з Олексою Різниківим. Документи. Л., 2007;
5. Дроздовський Д. Голограма свідомості в містерії «Бран» Олекси Різниківі // Слово і час. 2007. № 4;
6. Сінкевич Т. «Одноримки» Олексія Різниченка // Укр. мова та література. 2008. № 39;
7. Васильєва К. Риторичні звертання в табірних сонетах Олекси Різниківі: на матеріалі збірки «Двострунне грало» // Дивослово. 2017. № 12.

В. В. Овсієнко

Бібліографічний опис:

Різниченко Олекса Сергійович / В. В. Овсієнко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2024. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-886562>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).